

De HERE is één

Israëlzondag

ds. M. W. Vrijhof te Arnhem

Tekst: '...de HERE is één' (Deut. 6:4c NBG)

Liturgie:

LvdK 434: 1, 2 en 5

Na de groet Psalm 87 (NB)

Na de wetslezing Psalm 86: 2 en 4

Gebed

Bijbellezingen:

- Deuteronomium 6: 1-9 (NBG)

- 1 Korinthe 8: 1-6 (NBG)

- Marcus 12: 28-34 (NBG)

Preek

Schriftberijmingen 1

Gebeden met afsluitend het Onze Vader

Collecte

Geloofsbelijdenis: van Nicea

LvdK 21: 1 en 5

Zegen

Gemeente,

Mogelijk hebt u en heb jij nog nooit van rabbi Akiva gehoord. Nu we een dienst houden over Deuteronomium 6:4 en onze verbondenheid met het volk Israël, is het een goede gelegenheid iets over hem te vertellen.

Rabbi Akiva werd ongeveer twintig jaar na Jezus' dood en opstanding geboren. Hij groeide uit tot een groot geestelijk leider onder de Joden. Maar net als Jezus stierf ook hij de marteldood. Dat gebeurde in het jaar 135. En ook bij hem waren de Romeinen de voltrekkers van de executie.

Het sterven van Akiva laat zien hoe belangrijk voor de Joden de woorden zijn uit Deuteronomium 6 vers 4. De overlevering vertelt namelijk het volgende over zijn levenseinde.

Nadat hij was gemarteld en stervende was, kregen zijn leerlingen toestemming bij hem te komen. Terwijl hij ondraaglijk lijden onderging zei hij tegen hen: mijn leven lang heb ik de betekenis gezocht van de woorden 'je zult de HERE je God liefhebben met heel je ziel', dat wil zeggen: met heel je leven. Nu mensen mij van het leven beroven, weet ik het. En God geeft mij nu de gelegenheid deze woorden in praktijk te brengen. En zo zwak als hij was begon hij Deuteronomium 6:4 op te zeggen. Het laatste woord van dat vers – het woord één – hield hij net zo lang aan totdat hij stierf.

Rabbi Akiva verliet het leven onder het zeggen van het vers dat de kern van het joodse geloof uitdrukt: '*Hoor Israël, de HERE is onze God, de HERE is één*'.

Onder vrome Joden is het tot op de dag van vandaag een groot verlangen te mogen sterven met dit vers op de lippen.

Van Jezus weten we niet of Hij ook met deze woorden op de lippen is gestorven. Wel is het ook bij Jezus' sterven opvallend hoeveel woorden uit de bijbel Hij aanhaalt. Met name Psalmwoorden.

De bekendste zijn wel de woorden uit Psalm 22: *'Mijn God, mijn God waarom hebt U Mij verlaten'*.

Bij Lucas lezen we dat Jezus ook Psalm 31 vers 6 heeft aangehaald: *'Vader, in uw handen leg Ik mijn leven.'*

Opvallend zowel bij rabbi Akiva als de Here Jezus is dat zij sterven met woorden van God op de lippen. Het laat zien van hoe grote waarde die woorden voor hen zijn geweest.

Nu zal zeker niet elke vrome Jood met deze woorden op de lippen zijn heengegaan, maar het mag ons als volgelingen van Jezus aan het denken zetten met welke woorden op de lippen wij zouden willen sterven, wanneer het uur van ons heengaan is aangebroken en wij nog in staat zijn woorden te spreken.

De grote betekenis voor de Joden van onze tekst komt ook nog op een andere manier naar voren, namelijk in de wijze waarop dit vers wordt geschreven in de boekrollen en afgedrukt in de bijbels.

Men laat dit vers er uitspringen door sommige letters groot te schrijven. Zo wordt het laatste woord – het woord één dat rabbi Akiva zo lang aanhield – geschreven met een grote uitspringende laatste letter. Niet met een gewone kleiner letter n, maar met een hoofdletter N.

Het is natuurlijk vreemd om een hoofdletter aan het eind van een woord te schrijven. Maar de bedoeling is dat je er bij het lezen van bewust zult zijn dat je bij één van de allerbelangrijkste teksten uit de bijbel bent aangekomen. Aan de geschreven tekst kun je al zien dat dit vers boven de andere verzen uitsteekt!

Wat zeggen nu die woorden van vers 4?

En speciaal die woorden van dat laatste stukje: *'De HERE is één'*?

Over de naam HERE, geschreven met allemaal hoofdletters, is te zeggen dat het de Godsnaam bij uitstek is. In de Hebreeuwse grondtekst staan daar vier letters: JHWH. Het is de naam waarmee God Zich aan Mozes bekendmaakte. De heilige naam. Hoe de naam precies moet worden uitgesproken weten we niet. Zelfs de Joden weten dat niet meer. Die naam is de onuitsprekelijke naam geworden. Maar al weten we niet hoe we die naam moeten uitspreken, we weten wel wat die naam betekent: IK BEN DIE IK BEN, of: IK BEN ERBIJ.

In die naam wordt Gods actieve en betrokken aanwezigheid uitgedrukt. Hij is de God van het verbond..., van de liefdevolle verbintenis met zijn volk.

Maar die verbondsnaam is tegelijk ook de naam waar vuur in brandt. God wil zijn volk in deze onheilige wereld tot een heilig volk maken. Het is de naam die niet ijdel, niet leeg, niet voor de vrome vorm gebruikt mag worden. God laat niet met Zich spotten. Tegelijk zal Hij alles doen om de God van zijn volk te zijn. Een machtige Helper, een Bevrijder, een Beschermmer.

De onuitsprekelijke naam wordt al in de Hebreeuwse bijbel weergegeven met het woord HERE. Wie de Hebreeuwse bijbel leest, leest dus met zijn ogen JHWH, maar zegt met zijn mond HERE.

In het korte vers 4 staat tot twee keer toe de naam HERE. *'Luister Israël, de HERE, onze God, de HERE is één.'*

Wie nauwkeurig kijkt, ziet dat er dus drie keer naar God wordt gewezen in deze tekst. Christenen hebben dat altijd opmerkelijk gevonden. Twee keer klinkt de verbondsnaam van God. En de derde keer wordt van deze God gezegd: Hij is 'onze God'. Het is een tekst vol genade.

Het volk Israël mag zich met deze God verbonden weten, omdat Hij Zich verbindt met hen; en door de Here Jezus Christus geldt dat ook voor ons, mensen uit de volkenwereld. Onze God: dat is niet zozeer 'Hij is van ons'. Maar meer: wij zijn van Hem!

Zo zijn we geworden door zijn genade in de weg van het geloof. En daarom heet Hij: onze God. Wie in geloof deze tekst als een belijdenis uitspreekt, voegt zijn leven naar de wil van deze God.

Wat wil het zeggen dat in onze tekst de HERE 'één' genoemd wordt?

Dat is een indringende vraag. Ook indringend in de relatie kerk en synagoge. Want wie een beetje thuis is in de verschillen tussen christendom en jodendom zal bij dat woordje 'één' meteen denken aan de discussie over de eenheid en drie-eenheid van God.

Als kerk belijden we dat God de drie-enige God is. Drie en toch één.

Maar in het jodendom wil men van dat 'drie' niet weten. Zij zeggen: God is één. En het lijkt er dan op dat de synagoge een sterk argument heeft in deze belangrijke tekst.

Toch ligt het ingewikkelder. Want het woord 'één' dat hier gebruikt wordt heeft de betekenis in zich van 'eenheid van samenstelling'. Een paar voorbeelden kunnen dat verduidelijken.

Iemand kan vragen hoeveel paar schoenen heb je? En dan kan het antwoord zijn: één. Ik heb één paar schoenen. Maar al gebruik je hier het woord één het gaat wel over twee schoenen.

Zo wordt in Genesis 1 vers 5 gezegd: het was avond en het was morgen geweest, dag één. Al klinkt het woord één, het gaat wel over de samenstelling van avond én morgen. Zo is ook onze tekst te lezen. De genoemde eenheid van God kan inhouden – en als christenen geloven we ook dat dat zo is – dat God die één is bestaat uit drie.

Maar dat is precies de reden dat deze tekst door de synagoge niet wordt ingebracht in de discussie met christenen over het wezen van God. Er is een ander Hebreeuws woord waarmee de synagoge de eenheid van God belijdt. Dat woord geeft het 'enig' zijn van God aan zonder samenstelling. Maar in dat belangrijke vers uit Deuteronomium 6 staat juist dat woord niet.

De synagoge verdenkt ons christenen ervan dat wij er drie goden op na houden. Maar zelf willen we daar niet van weten. Ook voor ons is de eenheid van God van de allergrootste betekenis. Mogelijk beseffen we dat veel te weinig. Met het gevaar dat we aan de eer van God tekort doen en ook te weinig de roeping beseffen die van Gods eenheid uitgaat

Met de geloofsbelijdenis van Nicea zeggen we: wij geloven in één God. Wij geloven niet in drie goden. Dat zou een doodzonde zijn. We tasten de eer van God aan, als we naast Hem andere wezens goden noemen en als goden vereren. Nee, onze God is de ene God, ook al belijden we Hem als de drie-enige God. Wij volgen Paulus die in 1 Korinthe 8 vers 4-6 zegt: *'... wij weten, dat er geen afgod in de wereld bestaat en dat er geen God is dan Eén. Want al zijn er zogenaamde goden, hetzij in de hemel, hetzij op de aarde – en werkelijk zijn er goden in menigte en heren in menigte – voor ons*

nochtans is er maar één God, de Vader; uit Wie alle dingen zijn en tot Wie wij zijn, en één Here, Jezus Christus, door Wie alle dingen zijn, en wij door Hem.'

Paulus spreekt onbevangen over één God, en in één adem over één Heer (dat is Jezus Messias) over Wie hij goddelijke dingen zegt. Als kerk spreken we de bijbel na en belijden we dat Jezus als de Zoon van de Vader thuis hoort in het één-zijn van God.

In Efeze 4 zingt Paulus een loflied op de eenheid, als hij tegen de gemeente zegt, dat zij zich zullen *'...beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes: één lichaam en één Geest, gelijk gij ook geroepen zijt in de ene hoop uwer roeping, één Here, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die is boven allen en door allen en in allen.'*

Ook hier geen enkele aarzeling in het spreken over God die één en enig is.

Een spannende vraag is nu: wat betekent het dat onze tekst zegt de HERE één is? Uit de rijkdom van deze woorden halen we een paar gedachten naar voren.

Allereerst dat God een unieke God is. Zoals Hij, zo is er maar één. Je kunt God niet met andere goden vergelijken, alsof Hij een verbijzondering van de soort zou zijn. Een God naast andere goden. Nee, Hij is van een andere orde. Volstrekt niet te vergelijken met alles wat zich voor god of goden uitgeeft op aarde. Dat maakt deze tekst een geliefde tekst voor de Joden en voor ons als christenen. Deze God staat apart. Het is onmogelijk om, door na te denken over goden, op te klimmen tot deze God als de hoogste God. God is niet speciaal omdat Hij de hoogste God is. Hij is speciaal, omdat Hij anders is dan alle anderen die goden genoemd worden. Hij is de heilige God. De God die anders is..., die genadig is.... Wie Hem aanbidt, aanbidt de ene ware God.

Een tweede betekenis typeert de HERE als een God 'uit één stuk'. In God is wel samenstelling, maar geen verdeeldheid. Hij spreekt geen dubbele boodschap, zodat je uiteindelijk niet weet waar je met Hem aan toe bent. Je komt met deze God niet bedrogen uit. Alles in Hem is in harmonie. Niet dat wij mensen dat allemaal kunnen begrijpen en doorgronden. Voor ons blijven er dingen naast elkaar staan... En soms - of misschien wel vaak - hebben we het daar moeilijk mee... Hoe kan God rechtvaardig zijn... én tegelijk ook barmhartig? Is het één niet in strijd met het ander? En hoe zit het met Gods toorn en Gods genade? Sluiten die elkaar niet uit? Hoe verhouden zich de verkiezing van God en de vrijheid die Hij ons geeft?

We kunnen vaak niet anders dan met twee woorden spreken. Maar we geloven dat er één laatste woord is... Eén woord dat uiteindelijk alles zal duidelijk maken... Ook ten aanzien van Wie God is in zijn eenheid...

Dit zijn de moeilijke dingen van het geloof..., en niet allen voor jongeren. Wie nadenkt over geloven in God, zoals de bijbel ons over Hem vertelt, die stuit op zaken waar hij niet uitkomt. Maar al komen wij er niet uit, dat wil nog niet zeggen, dat – met eerbied gesproken – God er niet uitkomt. Hij is één. Hij hinkt niet op twee gedachten... God is niet ja en nee tegelijk..., ook al kan dat zo lijken...

Luther begreep het en zei: al lijkt het of God nee tegen je zegt door alle moeiten en leed die je overkomen, twijfel er niet aan dat onder het nee het beslissende ja ligt van God. Zijn ja is sterker dan zijn nee... En zijn nee staat in dienst van zijn ja. Dat is een gedachte om altijd voor ogen te houden.

God wil onze God zijn..., ook al denken we dat Hij tegen ons is... Hij zal Zich over ons ontfermen... Zo heeft Israël zich door alle lijden heen vastgehouden aan Gods

eenheid..., dat is aan zijn ja. En dat mogen wij ook doen. In volkomen overgave vertrouwen op de betrouwbaarheid van God. Van die betrouwbaarheid is de Here Jezus Christus voor ons het onomstotelijke bewijs. God heeft zijn ja in Hem uitgesproken, dwars door het nee heen. Het nee tegen onze zonden; het ja tegen ons als zondaars.

Een derde gedachte is dat Gods eenheid ook een eenheid in wording is. Prachtig is het woord van Paulus in 1 Korinthe 15 vers 28. Een woord over de grote toekomst van God en zijn schepping. Dan zal de laatste vijand onttroond worden en alles zal onderworpen zijn aan Jezus Messias, aan onze Redder en Heer. En dan zegt vers 28: *'Wanneer alles Hem onderworpen is, zal ook de Zoon zelf Zich aan Hem onderwerpen, die Hem alles onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen.'* Ook dat is Gods eenheid...: eens zal Hij zijn alles en in allen!

In een joods gebed, dat gezegd wordt wanneer iemand is gestorven, horen we dezelfde klanken: *'...de Eeuwige zal Koning zijn over de hele wereld – en op die dag zal de Eeuwige één zijn en zijn naam één.'* Op die dag.

Deze woorden drukken een verlangen en zekerheid uit dat God één is en zal zijn..., en dat ook de schepping zal delen in Gods harmonie. Aan alle verscheurdheid zal een einde komen. God zal Koning zijn.

De onderwerping van de laatste vijand is het einde van de ontsporing van de schepping..., het einde van de tranen en de pijn, van de klacht en het gemis... In het aanhouden van het woord één door rabbi Akiva drukte hij zijn hoop uit op deze heerschappij van God.

Zo is de eenheid van God niet alleen een uitspraak over zijn wezen, ook over zijn werken... , niet alleen over Wie Hij is, maar ook over wat Hij doet en doen zal... En in die beweging wil Hij ons nu al meenemen. Het is zijn verlangen dat zijn eenheid zich zal weerspiegelen in onze levens. Wij zijn door de zonde verdeelde mensen geworden. Wat is er een verwarring in onze levens! Een verscheurdheid van binnen, waardoor we vaak vijanden zijn van onszelf...

Maar er is ook een verdeeldheid tegenover de ander..., tot in de kring van gezin en familie toe. Mensen die elkaar uitsluiten, tegen elkaar opstaan, elkaar niet verdragen... En dan ook nog alle rivaliteit en strijd tussen culturen en volken, tussen taalgroepen en rassen..., tussen steden en straten... Discriminatie..., antisemitisme..., uitsluiting...

De boodschap van Gods eenheid is de boodschap om in zijn kracht en genade één te worden. Om te beginnen in ons eigen leven. Psalm 86 vers 11 geeft het ons als gebed in de mond: *'... verenig mijn hart om uw naam te vrezen.'*

Maak mijn hart één in eerbied voor U en in dienst aan U. Het is een gebed om een mens uit één stuk te worden. Een betrouwbaar mens bij wie ja ja is, en nee nee. Een mens in eenheid, zoals God zelf één is.

Het is ook het verlangen van de kerk om ook nu al die eenheid te beleven met Israël als het volk dat van oudsher Gods volk is. Het volk waaraan God Zich openbaarde. Het volk waaruit de Here Jezus voortkwam. We delen dankzij Hem met Israël het geloof in Gods eenheid. Er is een diepe verbondenheid. Maar er is ook een pijnlijke breuk, een verdrietig uiteengaan...

Wat een onuitsprekelijke blijdschap zal er zijn als Israël en de kerk in de naam van Jezus Messias verenigd zullen worden om samen de eenheid van God te dienen. Om er samen naar uit te zien dat heel de schepping één zal zijn. Dat werkelijkheid wordt wat

Jezus ons leert bidden in het Onze Vader: *'... uw naam worde geheiligd, uw Koninkrijk kome, uw wil geschiede gelijk in de hemel zo ook op aarde...'*

Het is het verlangen naar de volkomen heerschappij van God.
Hij alles en in allen. Hij die één is en zal zijn.

Amen.